

TÜRK-YUNAN UYUŞMAZLIĞINDA ÜÇÜNCÜ TARAF OLARAK AB VE NATO

Muhammet Veli Mercan

İNSAMER

İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Mercan, Muhammet Veli. "Türk-Yunan Uyuşmazlığında Üçüncü Taraf Olarak AB ve NATO".
İNSAMER, 21.09.2020.

Analiz

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte 1990'lı yıllarda yeni bir döneme girilmiş, küresel ve bölgesel düzeyde önemli değişimler meydana gelmiştir. Bu döneme kadar Türkiye, Batı ile olan ilişkilerinde, sahip olduğu stratejik konumunu kendisi için avantaja çevirmek istemiştir. Doğu Bloğu'nun dağılmasıyla Sovyetlerin Avrupa'nın güvenliğine bir tehdit olarak algılanmasının sona ermesi, Türkiye'nin elinde bulundurduğu avantajını kaybettiği algısına yol açmıştır. Bu gelişme, dönemin Türk karar alıcılarında Türkiye'nin Avrupa'dan dışlandığı endişelerine yol açsa da dezavantaj gibi görünen bu durum fazla uzun sürmemiştir. 1990'lı yıllarda yakın coğrafyada yaşanan kriz ve bunalımlar, Türkiye'nin sahip olduğu stratejik konumun Batı ve ABD çıkarları açısından önemini tekrar gündeme getirmiştir. Ne var ki Türkiye bu stratejik avantajını hakkıyla değerlendirememiş ve özellikle Ortadoğu'ya ilişkin geleneksel dış

politikasında değişikliğe gitmiştir. Belirlenen yeni proaktif dış politika yaklaşımıyla bölgesel sorunlarda etkin bir siyaset izleneceğinin sinyalleri verilmiştir.

Söz konusu aktif dış politika, Türkiye'nin Balkanlar'da da faaliyetlerini yoğunlaştırmasını gerektirmiştir. Yugoslavya'nın dağılması ile meydana gelen bunalımlar, Türkiye'nin bu coğrafyada daha etkin roller üstlenmesini gerekli kılmıştır. Bunların yanı sıra Türkiye, bölge ülkelerinin tepkisini çekmemek için tek başına inisiyatif almak yerine krizlerin çözülmesine yönelik çok taraflı bir dış politika izleyerek uluslararası kamuoyunu harekete geçirmeye çalışmıştır. Bu anlamda Türkiye, yakın coğrafyasında yükselen bölgesel güç olma kapasitesini göstermiştir.

Önemli küresel ve bölgesel gelişmelerini yaşadığı bu dönemde Türkiye, uluslararası ilişkilerini

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

güçlendirmeye çalışmıştır; ancak bu noktada Türk dış politikasının temel sorunlarından biri olan Türk-Yunan uyuşmazlığının çözüme kavuşturulması meselesi ciddi bir engel oluşturmaya devam etmiştir. 1990'lı yıllardan bu yana Yunanistan ile olan sorunlarda üçüncü taraf olarak öne çıkan temel aktörler Avrupa Birliği (AB) ve NATO olmuştur. Yunanistan ile olan uyuşmazlık Türkiye'nin bu örgütlerle ve üye ülkelerle olan ikili ilişkilerini de büyük ölçüde etkilemektedir. Hasılı Türk-Yunan uyuşmazlığı, Türkiye'nin dış politikasında yoğun mücadele gerektiren bir mesele olarak öne çıkmaktadır. Türkiye ve Yunanistan arasında var olan sorunların hem ikili ilişkiler bağlamında hem de Türkiye'nin uluslararası ilişkileri bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türk-Yunan uyuşmazlığını şu üç temel başlıkta sınıflandırmak mümkündür: azınlıklar sorunu, Kıbrıs sorunu ve diğerlerine göre daha karmaşık görünen Ege Denizi'ne ilişkin sorunlar. Ege Denizi'ne ilişkin sorunlarda kara suları ve kıta sahanlığı sorunları, Doğu Akdeniz'de yaşanan deniz yetki alanlarına ilişkin sorunu da büyük ölçüde etkilemektedir. Bu hususlardan herhangi birinde meydana gelen gerginlik, iki ülke arasında siyasi çözüme ulaşılamamasından dolayı çözümü güç bir krize yol açabilmektedir. Söz konusu anlaşmazlıklara kalıcı bir çözümün bulunamaması da ikili ilişkilerde güvensizliği artırmakta ve çözüm yollarını tıkamaktadır. Yunanistan ile olan uyuşmazlıklar Türkiye'nin AB ile ilişkilerini de önemli ölçüde etkilemektedir. Sorunların uluslararası bir boyuta taşınarak pazarlık konusu hâline getirilmesi; AB, NATO ve ABD'nin meseleye dâhil edilerek çok taraflı tartışılması, Türkiye'nin uluslararası bağlantılarını da etkilemektedir. Özellikle Türkiye'nin AB üyelik sürecinde Türk-Yunan uyuşmazlığı her zaman bir pazarlık konusu olmaktadır.

1999 Helsinki Zirvesi ile birlikte Türkiye için yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönem Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sistemdeki geleceğini belirleyeceği bir tercihi yansıtmaktadır. Türkiye bir yandan geleneksel dış politika çizgisinin temel eksenini oluşturan ABD ile ilişkilerini korurken diğer yandan da bütünleşmekte olan Avrupa'nın dışında kalmamak için mücadele vermeye başlamıştır. Askerî anlamda NATO ittifakı içerisinde kalarak stratejik dengeleri etkileme kapasitesini koruyabilmesinin yanında, genişleyen AB'nin dışında kalması, Türkiye'nin yeni uluslararası sistem koşullarında ekonomik ve siyasi kimliğinin ne olacağı endişelerini ortaya çıkarmıştır. Oluşan bu kaygı, Türkiye'nin yapısal değişikliklere gitmesini gerekli kılmıştır. Bu bağlamda değişikliklerin Kopenhag Kriterleri, uyuşmazlıklar ve sınır sorunlarının çözümünde siyasi ve hukuki zorunluluklar doğrultusunda gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bütün bu yapısal değişikliklerin sosyoekonomik sonuçları bulunmakla birlikte, temel odak noktası dış politikada karar alma sürecine olan etkileridir. Bu noktada en önemli mesele, Türk-Yunan ilişkilerindeki uyuşmazlıkların Türkiye'nin adaylık/üyelik sürecine yansımaları olmaktadır. Bu doğrultuda, tam üyelik için adaylığının açıklandığı Helsinki Süreci, üyelikle Türk-Yunan uyuşmazlıklarının çözümü arasında bir koşulluluk ilişkisi kurmuştur. Bu koşulluluk, hem AB'nin genişleme kurallarının doğal bir sonucu hem de Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkan üye devletlerin dayandıkları bir gerekçedir. Bu noktada Türkiye'nin uyuşmazlıkların çözümü konusunda çıkar ve beklentilerinden ne ölçüde ödün vereceği önemli olmaktadır. Türkiye ikili ilişkilerin gelişimine koşul olarak Ege sorununa ve burada oluşacak statüye çok büyük önem vermektedir; dolayısıyla da bu bölgede

*Türkiye,
AB ile ikili
ilişkilerin
gelişiminde
koşut
olarak Ege
sorununa
ve burada
oluşacak
statüye çok
büyük önem
vermektedir.*

çıkar ve güvenliğini tehdit edecek tek yanlı uygulamalara karşı çıkacağını ve hatta savaş nedeni olarak gördüğünü belirtmektedir. AB üyeliği doğrultusunda, elbette ki uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü önemlidir ancak üyelik söz konusu olduğunda sürecin açık olmaması ve Türkiye üzerindeki baskılar, çözümün sağlanabilmesini güçleştirmektedir. Bu durumda Ege'deki sorunların Türk-Yunan uyuşmazlığı olmaktan çıkıp Türkiye-AB arasında çözümlenmesi gereken sorunlar olarak algılanması söz konusudur. Mevcut durumda Türkiye'den beklenen, AB üyeliği karşılığında Ege'deki sorunların çözümünde tavizler vermesidir. Geline nokta Türk-Yunan ilişkilerinde taraf olarak değerlendirilmesi gereken AB, izlediği politikalar sebebiyle Türk-Yunan uyuşmazlıklarının çözümünde ortak bir zemin olarak görülmemektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da AB, çözümün değil sorunun bir parçası hâline gelmiştir. Dolayısıyla Türkiye için ortaya çıkan sonuç veya stratejik tercih, AB'nin kurduğu mevcut koşulluluk ilişkisini sürdürüp sürdürmeme konusuna odaklanmaktadır.

Tarihî süreçte yaşananlar günümüze de büyük ölçüde ışık tutmaktadır. Türkiye ve Yunanistan arasında bulunan asimetrik güç dengesi, görüşme ve uzlaşma sürecini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca AB'nin etkisi de uzlaşma sürecinde tarafların hareket alanını kısıtlamaktadır. Türkiye'nin uygulamaya çalıştığı politika, iki ülke arasındaki uyuşmazlıkların adil, kesin ve kalıcı bir çözüme kavuşturulması için gereken her türlü yöntemin denenmesi ve Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinin geliştirilmesini engelleyebilecek bütün unsurlardan kurtulmak üzerine şekillendirilmektedir. Bu noktada Yunanistan ve AB'nin politikalarında yeterince açık olduklarını söylemek pek mümkün değildir. Zira AB'nin gerek Kıbrıs sorununda gerek Ege sorunlarında gerekse Doğu Akdeniz sorununda çifte standart uyguladığı açıkça görülmektedir. Bu anlamda, AB'nin Türk-Yunan uyuşmazlıklarında arabuluculuk rolü üstlenmesi de pek mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte AB üyesi ülkeler, özellikle Almanya ve Fransa arasındaki görüş ayrılığı ve

rekabet de AB'nin uyuşmazlıklarda arabulucu olarak rasyonel bir yaklaşım geliştirmesi önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Bu bağlamda AB'nin uluslararası hukuku ve Türkiye'nin uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını hiçe sayma pahasına Yunanistan'ın Ege ve Doğu Akdeniz'deki maksimalist politikasını desteklememesi gerekmektedir; ayrıca Türkiye-AB ilişkileriyle Türk-Yunan uyuşmazlıklarının çözümü arasında koşulluluk ilişkisi kurmaktan da vazgeçmelidir.

Türk-Yunan ilişkilerinin genel niteliği göz önünde bulundurulduğunda, iki ülkenin de üyesi oldukları uluslararası örgütler ve ittifaklar içerisinde karşılıklı üstünlük arayışı ve çıkar çatışması içinde olmaları kaçınılmaz olmuştur. Bu bağlamda, her iki ülkenin de üye oldukları örgütlenmelerde diplomatik çatışmalarda bir dengelemeden söz etmek mümkün iken, AB gibi, taraflardan sadece birinin üyesi olduğu örgütlerde diğer ülkenin çıkarlarına ve politikalarına zarar verebilecek olanaklara sahip olunması durumunda bir dengelemeden söz edebilmek pek mümkün değildir; zira Yunanistan -dolayısıyla AB-, bu avantajı pazarlık konusu olarak masaya sürebilmektedir.

Bu itibarla Türkiye'nin diplomatik ve hukuki argümanlarla bölgedeki haklarını savunmaya yönelik BM ve NATO mekanizmalarını iyi değerlendirmesi, iki ülke arasındaki asimetrik güç dengesini ortadan kaldırmaması açısından önem arz etmektedir. Türkiye şu ana kadar askerî yöntemlerle bir hat çizmiş ve bu konudaki ciddiyetini karşı tarafa göstermeye çalışmıştır. Tarihsel gelişmelerin de gösterdiği gibi, çatışma ile sorunlara kalıcı çözümler bulunamamış, aksine uyuşmazlık daha da kalıcı hâle gelmiştir. Bu doğrultuda, Türkiye'nin diplomatik ve hukuki argümanlara ağırlık vererek müttefiklerini artırmak durumunda olduğunu belirtmek gerekmektedir. Diğer bölge ülkeleriyle olan ilişkilerini geliştirmesi ve bu ülkelerle çeşitli ittifaklar kurması yanı sıra Türkiye'nin uluslararası örgütlerin çatısı altında bir tür diplomasi ağı oluşturması da gerekmektedir. Bu bağlamda NATO kritik bir aktör olarak öne çıkmaktadır. İki ülkenin de üyesi olduğu NATO

çatısı altında alınacak güven artırıcı önlemler, şüphesiz uyuşmazlığın temel nedenlerinden biri olan karşılıklı güvensizliğin giderilmesine yönelik önemli girişimler olacaktır. Bu anlamda teknik ve askerî görüşmelerden ziyade siyasi ve hukuki meselelerin görüşülmesini sağlayacak uzlaşma platformları önem arz etmektedir. Yunanistan'ın Türkiye karşısında uluslararası destekten yoksun kalması, büyük ölçüde Türkiye ile küresel ve bölgesel aktörler arasındaki stratejik dayanışmaya bağlıdır.

Ankara, Yunanistan'ın AB üzerinden Türkiye'yi yalnızlaştırma ve kışkırtma stratejisine karşı küresel aktörleri yanına çekmeli ve bu süreçte diplomatik kanalları daha aktif kullanmalıdır. Nitekim Türkiye'nin 1964-1967 Kıbrıs krizleri ve 1996 Kardak Krizi'nde Yunanistan'ın maksimalist talepleri ve saldırgan politikaları karşısından izlediği stratejiler, küresel ve bölgesel aktörlerin desteğini alması ile başarıya ulaşabilmiştir. Söz konusu desteğin sağlandığı durumlarda Türkiye tezlerini uluslararası düzlemde daha etkin savunabilmiş ve haklılığını kanıtlayabilmiştir. Doğu Akdeniz'deki mevcut krizde de Yunanistan, başta Fransa olmak üzere AB'yi kendi tarafına

çekmiş ve Türkiye karşıtı bir blok oluşturmaya çalışmıştır. Bu durumda Türkiye'nin NATO ve BM mekanizmalarını daha aktif kullanması ve bölgesel aktörleri kendi tarafına çekmesi çok daha önem kazanmıştır. Hasılı NATO, uluslararası ihtilafların çözüme kavuşturulmasında yargı dışı çözüm yollarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Doğu Akdeniz anlaşmazlığı konusunda NATO'nun da kendi içerisinde bir kriz yaşanmasını istemediği açıkça görülmektedir. Türkiye'nin diplomatik ve hukuki kanallarla NATO ve ABD üzerinden bir blok kurması bu bağlamda son derece önemli görünmektedir. Geleneksel noktada Türkiye'nin askerî kapasite ve caydırıcılık hususundan ziyade, siyasi ve hukuki bir zemin oluşturma konusunda önemli eksikleri olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye, askerî yöntemlerle bölgede bir hat çizmiş ve haklarını savunacağı

konusundaki ciddiyetini ve tavrını açık bir şekilde ortaya koymuştur. Bu andan itibaren de diplomatik, siyasi ve hukuki yöntemlerle haklılığını küresel ve bölgesel düzlemde kanıtlaması gerekmektedir. Bu da ancak küresel ve bölgesel aktörlerle siyasi ve diplomatik ilişkilerin geliştirilmesiyle mümkün olacaktır.

1950'li yıllardan bugüne kadar yaşanan sürece ve ilişkiler ağına bakıldığında İsrail'in İngiltere ve ABD gibi araçlara ihtiyaç duyduğu ve bu araçların siyasi-ekonomik baskıları olmadan Sudan'a yakınlaşamadığı görülmektedir.

Kaynakça

Aksu, Fuat. "AB Çerçevesindeki Sorunlar". *Türk-Yunan İlişkileri*, <http://www.turkishgreek.org/iki-uelke-arasindaki-temel-sorunlar-ve-taraflarin-yaklasimlari/ab-cercevesindeki-sorunlar> (10 Eylül 2020).

_____. "Confidence Building, Negotiation and Economic Cooperation Efforts in Turkish-Greek Relations (1990-2004)". *Turkish Review of Balkan Studies*, (Annual 2004): 31-109.

_____. "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorunu ve Türkiye-AB İlişkileri". *Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset* içinde Sertaç Hami Başeren (Haz.), Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, 2013, 159-196.

_____. "İkili İlişkiler". *Türk-Yunan İlişkileri*, <http://www.turkishgreek.org/i-boeluem-ikili-iliskiler> (10 Eylül 2020).

_____. "Türkiye'nin AB'ye Üyeliği ve Karşıt Yunan Politikaları". *Türk-Yunan İlişkileri*, <http://www.turkishgreek.org/iki-uelke-arasindaki-iliskileri-etkileyen-temel-faktoerler/karsilikli-algilamalar/kars-l-kl-niyetlere-iliskin-alg-lamalar/tuerkiye-nin-ab-ye-ueyeligi-ve-kars-t-yunan-politikalar> (10 Eylül 2020).

Aykoç, Emre. "2000'li Yıllarda Türkiye-Yunanistan İlişkileri". *XXI. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi* içinde Faruk Sönmezoğlu, Nurcan Özgür Baklacioğlu, Özlem Terzi (Der.), İstanbul: DER Yayınları, 2012, 457-502.

Ayman, Gülден. "Türk-Yunan İlişkilerinde Güç ve Tehdit". *XX. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi* içinde Faruk Sönmezoğlu (Der.), İstanbul: DER Yayınları, 2016, 477-490.

Hasgüler, Mehmet ve Özkaleli, F. Murat. "Uluslararası Örgütlerin Türk Dış Politikasındaki Yeri ve Etkisi". *XXI. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi* içinde Faruk Sönmezoğlu, Nurcan Özgür Baklacioğlu, Özlem Terzi (Der.), İstanbul: DER Yayınları, 2012, 155-174.

Kafdağlı, Tuğçe. "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Krizi". *Türk Dış Politikası Kriz İncelemeleri*, <http://tdpkrizleri.org/index.php/2003-dogu-akdeniz-deniz-yetki-alanlar-krizi> (10 Eylül 2020).

Kalaycıoğlu, Ersin. "Yeni Dünya Düzeni ve Türk Dış Politikası". *XXI. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi* içinde Faruk Sönmezoğlu, Nurcan Özgür Baklacioğlu, Özlem Terzi (Der.), İstanbul: DER Yayınları, 2012, 101-134.

Kut, Şule. "Türk Dış Politikasında Ege Sorunu". *XX. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi* içinde Faruk Sönmezoğlu (Der.), İstanbul: DER Yayınları, 2016, 491-508.

Mazı, Yunus. "Can EU and Germany mediate Turkish-Greek conflict in East Med?". *Daily Sabah*, <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/can-eu-and-germany-mediate-turkish-greek-conflict-in-east-med> (10 Eylül 2020).

Oran, Baskın. *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt 2, İstanbul: İletişim Yayınları, 2018, 460-462.

_____. *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt 3, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013, 579-581, 654-657.

Şihmantepe, Aydın. "1974-1976 Kıta Sahaneliği Krizi". *Türk Dış Politikası Kriz İncelemeleri*, <http://tdpkrizleri.org/index.php/1974-1976-ege-denizi-krizi> (10 Eylül 2020).

_____. "1987 Kıta Sahaneliği Krizi-II". *Türk Dış Politikası Kriz İncelemeleri*, <http://tdpkrizleri.org/index.php/1987-aegean-continental-shelf-crisis> (10 Eylül 2020).

Terzi, Özlem. "2000'li Yıllarda Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri: Bir Kimlik ve Aidiyet Meselesi". *XXI. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi* içinde Faruk Sönmezoğlu, Nurcan Özgür Baklacioğlu, Özlem Terzi (Der.), İstanbul: DER Yayınları, 2012, 387-408.

Ulusoy, Kıvanç. "Kıbrıs Sorunu: Türkiye'nin Uluslararası Açmazı". *XXI. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi* içinde Faruk Sönmezoğlu, Nurcan Özgür Baklacioğlu, Özlem Terzi (Der.), İstanbul: DER Yayınları, 2012, 503-528.